

Kelet-Közép-Európa – hogyan tudjuk kontrollálni a saját sorsunkat?

2025. szeptember – Csák János

Kelet-Közép Európa jövőjét a rendelkezésre álló erőforrások és képességek, röviden a potenciál határozza meg. A kérdés, hogy a potenciált mennyiben tudjuk felhasználni a régió polgárainak biztonsága és jóléte biztosítása érdekében.

Kelet-Közép-Európa. Legalább is szeretjük a régiót így nevezni: Kelet-Közép-Európa. A közép szó elsődlegest, lényegeset, kulcsfontosságút jelent, valamit, amit nem lehet megkerülni. Egy olyan helyet, amely ura a saját sorsának. Ahol nem külső erők és hatalmak irányítanak. Merengjünk el a kérdésen Kelet-Közép-Európa valóban központi jelentőségű, vagy csak szeretnénk ezt hinni? Nem hasonlítunk-e jobban egy komphoz, ami Kelet és Nyugat között ingázik, vagy ami még rosszabb, nem vagyunk-e pusztán a nyugati világ periferiája?

A visegrádi komp, háttérben a várral – forrás: wikipedia.org

A szavak sokat számítanak, erejük van, mivel kifejezik, hogy hogyan gondolkodunk, ez esetben a régiókról. A kérdés jelentőségének megértéséhez elég visszatekinteni az elmúlt 5-10 év történéseire. Gondoljunk vissza az Északi Áramlat tengeralatti földgázvezetékre, ami Lengyelországot és a környező országokat kikerüli. Ezt a döntést Németország és Oroszország a régiókat kihagyva hozta meg. Ugyancsak ez volt a helyzet a projekt továbbfejlesztésével, az Északi Áramlat 2-vel. Mindezt politikai konfliktusok, majd az abból kialakuló háború követte – itt a szomszédunkban. A keleti szénhidrogénforrásoktól teljes elvesztése is lehet ennek következménye, ami súlyos csapás lenne a gazdaságaink számára. Azon a gazdaságok számára, amelyek kitartó, szorgalmas munkával fejlődtek fel az utóbbi 35 évben.

Az elmúlt években egyre erősebbek lettek azok a hangok, amelyek a feltörekvő gazdasági hatalmaktól való leválást tanácsolják. Azokról az országról beszélünk itt, amelyek a potenciális piacaink. Manapság pedig egy új világrendet látunk kibontakozni, a hatalom és befolyás újféle eloszlását Amerika és Oroszország között.

Az említett példák alátámasztják a kérdést, valóban központi szereplők vagyunk-e, vagy csak szemtanúk. Sőt, talán egyenesen áldozatai lehetünk tőlünk független, messzi országok játszmáinak.

Az igazi kérdés az, hogy vajon kézben tudjuk-e tartani a saját sorsunkat vagy sem? Az erre adott válasznak kulcsfontosságú szerepe van a viselkedésünk és feladataink meghatározásában egyénként, országgént, régióként. Ez nem újkeletű kérdés, valójában az idők kezdetétől fogva próbálják megválaszolni. Ahogy a kontextus időről időre átalakul, úgy változnak az erre adott politikai és gazdasági reakciók is. Ugyanakkor az elmúlt évtizedekben aktív korosztálynak és a felnőtt életbe most belépő generációnak, legalábbis az 1990 előtti időszakhoz képest nagyobb lehetősége van a tartós önrendelkezést szolgáló ötletek felvetésére és megvalósítására. A pontos kérdés tehát így hangzik: készen állunk, hogy érvényesítsük az érdekeinket és kiaknázzuk a régióban rejlő megkérdőjelezhetetlen potenciált? Ha igen, hogyan?

Nézzük a tényeket. Ez a régió, akár egyes országokról, akár mint csoportról beszélünk, katonai erő tekintetében nem vált tartósan döntő tényezővé. Gyakran tapostak le minket, ez tény. Lengyelországot, Magyarországot, a Balkán térséget. Továbbá, bár összességében nagy piaccal rendelkezünk, mégsem váltunk döntő gazdasági erőközponttá. A mi súlyunk nem a katonai vagy a gazdasági erőre épül, hanem a kultúránkra. Igen, az igazi erőforrásunk az intellektuális képességeink, amit Joseph Nye nyomán nevezhetünk “soft power”-nek is.

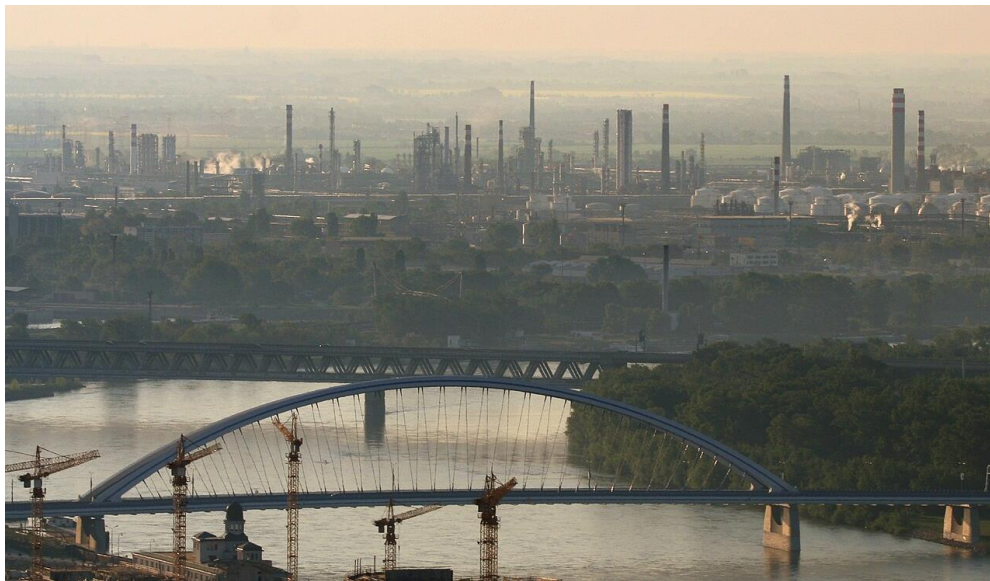
A Jasna Góra-i pálos kolostor – forrás: cruxnow.com

A világ e csodálatos földrajzi régiójában kialakult kultúránkhoz és ökoszisztémákhoz való kötődéseink, beágyazottságunk az, ami a materiális tényezőkön túl is jelentőséggel és potenciállal bír. Éppen ezért amikor más országokkal, nemzetekkel, régiókkal való versengésről beszélünk, akkor nem pusztán katonai vagy gazdasági mércék mentén kell megítéljük magunkat, hanem az intellektuális képességeink szerint. Emiatt kiemelkedően fontos a régóról folyó közös gondolkodás, mint például az MCC jelen régióra fókuszáló konferenciája.

Az efféle rendezvények segítenek, hogy feltérképezzük azokat az utakat-módokat, módszereket, amelyek révén saját sorsát alakítani képes régióvá válhatunk. Saját erőforrásaink és képességeink, a potenciál felmérése az első feladat. Másrészt fel kell tárnunk, mely területek azok, ahol az együttműködés megtérül, közösen, összefogva, többre vagyunk képesek, mint önmagunkban. Mindezek mellett adódik még egy harmadik feladat, mert a lehetőségek felismerése magában még nem elég. Annyira magával ragadónak kell lennünk, hogy a politikai és üzleti szereplőkből kiválasszuk a cselekvés akaratát.

A politikai, üzleti és akadémiai világban is aktív szereplőként teljes magabiztossággal mondom, hogy van okunk az optimizmusra, s ez több példával is igazolható.

Idén ünnepeljük a 25 éves évfordulóját annak, hogy a MOL felvásárolta a Slovnaftot, ami stratégiai súlyú lépés volt mindkét oldalról. Ez volt az első jelentős ipari egyesülés a régióban. Két ország gazdasági és politikai vezetése úgy döntött, hogy ahelyett, hogy eladnák egy stratégiai ipari szereplőt nyugati vagy keleti konglomerátumoknak, inkább egymással összefogva teremtenek nagyobb értéket a régió számára. Ezt pedig egy másik akvizíció követte, az INA felvásárlása. Így kezdődött el egy politikailag és gazdaságilag is meghatározó, sőt megkerülhetetlen erőközpont felemelkedése energiaszektorban.

A Slovnaft finomítója Pozsonyban – forrás: wikipedia.org

Ugyancsak energiapiaci példa a régió országait összekötő szénhidrogén-vezetékrendszer kiépítése. Az utóbbi tíz évben Magyarország és a környező országok, Szlovákia, Románia, Szerbia, Horvátország, Szlovénia és Ausztria, főleg helyi erőforrásokra alapozva jelentős új csővezeték-kapacitásokat hoztak létre, ezzel megerősítve országaink energiabiztonságát. Remélhetőleg Lengyelország is követni fogja ezt a példát. Az elképzelések készen állnak egy északi és déli összekötő vezetékre.

Az utóbbi 25-30 évben Kelet-Közép Európa a globális FDI, azaz a külföldi működőtőke befektetések nyertese, mind a nyugati, mind a keleti tőke tekintetében. Ennek alapja a fehér és kék galléros szakképzett munkaerőnk, ami az egyetlen erőforrás, amelynek előállításához hosszú évtizedekre és hagyományokra van szükség. A kérdés az, hogy hogyan hozzuk ki a helyzetünkből a legtöbbet.

Az utóbbi időben pedig egyre több vállalatot vásárolnak meg helyi befektetők. Legyen szó mezőgazdaságról, iparról, bankszektorról vagy más területekről. Őszintén remélem, hogy ezek a trendek nem csak a helyi, hanem a régiós szintet is elérik. Már csak az a kérdés, hogy mik az előfeltételei egy ilyen léptékű fejlődésnek?

Az első olyan politikai és gazdasági vezetők helyzetbe hozása, akik értik a régiót, a potenciálját, ugyanakkor nemzetközileg is tájékozottak, értik a versenytársaink gondolkodásmódját is, és így képesek az előnyeikre épülő versenyképes alternatívákat kidolgozni. Ismerni és szeretni kell Kelet-Közép-Európát, az itt élőket az erőnyeikkel és hibáikkal együtt.

Ugyanakkor az intellektuális képességek mit sem érnek határozott kivitelezés, szervezési képességek nélkül. A kitartó és eredményes megvalósítás hiányában a gondolatok magukban délibábok. Tudnunk kell implementálni is őket.

Összességében úgy gondolom, jó okunk van reményteljesnek lenni. Az utóbbi években Kelet-Közép-Európa kiemelkedő gyártási platformmá vált, egyre inkább kezdünk tudásplatformmá válni. A tudás pedig létfontosságú, mivel általa tudjuk megértetni magunkat másokkal, érdeklődést és kötődést kialakítani bennük a kultúránk, észjárásunk és céljaink iránt. És jól haladunk. Magyarországon például a felsőoktatásban résztvevő diákok 13% már külföldi. Ezzel a világ első 15 országa között helyezkedünk el. Ez az jelenti, hogy a tudást képesek vagyunk jövedelemtermelő exporttermékké alakítani. Ez az egyedüli út, amin keresztül ki lehet alakítani a tartós stratégiai konnektivitást és szövetségeket.

A régiós együttműködésben is óriási potenciál rejlik, de be kell tudnunk bizonyítani, hogy megvalósításuk hozama meghaladja a régió kívüli befektetők révén elérhető előnyöket. Nekünk pedig az a feladatunk, hogy barátságot ápoljunk a régiós országokkal, lengyelekkel, románokkal, horvátokkal, szlovákokkal, szerbekkel, osztrákokkal, akkor is, ha ez néha nem könnyű feladat.

A régióon belül egymás megismerése, megértése és bizalom kialakítása az előfeltétele annak a régiókon kívüliek elismerjenek bennünket, és megértsék, hogy a döntéseiknél számításba kell venniük bennünket régióként is Ez a siker kulcsa.

Végül pedig mottóként egy brit szállóigét ajánlok a figyelmükbe: „It’s Never Too Late To Be What You Might Have Been”, azaz „Sohasem késő, hogy azzá légy, aki lehattél volna.”

Az MCC CEE Connetivity Hub ‘Gateways to Growth’ című konferenciáján 2025 áprilisában elhangzott beszéd szerkesztett változata